Аргонавти. Третя історія Марійки і Костика

1

І знову вічний вир змін. Нещодавно літо вирішило трішки поспати — і вже вересень.

— Цей місяць знаковий для нас, Костю.

— Чим, Неспокійко?

— Не прикидайся! Ти знаєш!

— У вересні ми вперше зустрілися?

— І цим також.

— А ще?

— Костику! У вересні я тебе полюбила!

— Але ж модно закохуватися весною: пташки-бруньки, розумієш, і всіляка інша травичка, — піджартовував хлопець.

— Модно не закохуватися, а остерігатися залежності!

— Ти, як завше, кажеш правду.

— А ти хіба не так думаєш? — до грайливого дівчачого голосу вплелася тривожна нотка.

— Не так! Не так! — тішився Кость зустріччю.

Їхні весняні душі були непідвладними ні трохи сумовитій осені, ані депресивній нульградусній зимі із її частою слякотою і рідким снігом. Може, теперішня зима пристосовується до наших корисливих сердець із їхнім туманом і негодою, де нема ні великого холоду, ні великої спеки?

— А як?

— Модно остерігатися залежності, але все ж наважитися.

— Хіба це залежить від нас?

Від нас залежить усе, Неспокійко. Тільки ми не завше це розуміємо.

— Костю, чуєш? Давай знову кудись поїдемо?!

— Наприклад?

— Наприклад, в Антарктиду. Ми будемо жити на полярній станції, навколо п'ятдесяти градусний мороз, ми будемо цілуватися не губами, а кожухами! А потім ти притягуватимеш на вечерю білого ведмедя. Я білуватиму тушу, смажитиму м'ясо, словом, усе, як у печерних людей…

— Марійко! А хочеш пожити при поселенні первісних людей?

— Хоч би на Місяці, аби з тобою, Костю.

— Дівчинонько мила, а що будеш їсти на Вкраїні, на далекій?

— Сухарі з водою, аби, любий, із тобою, на Вкраїні, на далекій…

— Дівчинонько мила, а де будеш спати на Вкраїні, на далекій?

— В полі під вербою, аби, серце, із тобою, на Вкраїні, на далекій…

Задзвенів голосильник, тобто дзвінок, сповіщаючи початок чи то першого, чи то шостого уроку.

2

Отже, Кость не проти подорожей із Марійкою. Але кожна подорож дає додатковий досвід. Може, довгі подорожі не лише щось додадуть, а й щось віднімуть?

Кохання — це пір'їнка невідомого. Подув — і нема.

Кохання — це обмін серцями. Бо коли хтось не віддає свого, від нього слід якнайхутчіш тікати.

Кохання — це волосина, загублена нею і збережена ним.

Це те, що противиться зоднаковінню. Не вписується у визначення. Подібне, як і в більшості людей. Характерне лише для тебе.

Кохати — означає пожбурити в найдальший куток маску тигра чи лисиці;

Це теж різновид жертви — ти є одночасно старим волхвом із сивим волоссям і лляною — як у діда Хо — бородою — і раб, якого використовують як матеріал для жертвопринесення — якщо пощастить — усе обійдеться відносно непогано — проте зовсім наївні ті, котрі сподіваються на безкровні парадизи і опереткові гепі-енди — у будь-якому випадку й за будь-якого перебігу цієї хвороби навіть парадиз і гепі-енд плавно перетікає у товсту копицю сімейного обов'язку;

…Жив собі хлопчик І жила собі дівчинка. Хлопчик любив похмурі та суворі краєвиди своєї землі.

Кажуть, кожен хлопчик більше прив'язаний до свого місця народження, ніж кожна дівчинка. Але кажуть для того, щоб спростувати сказане. Або підтвердити. Менше з тим.

Вона була менше прив'язана до похмурих і суворих краєвидів своєї землі, ніж він, але, побачивши, що хлопчик справді любить ті місця, які не любив ніхто, вона полюбила хлопчика.

Кажуть, що є люди, яким любе щось нетипове. Наприклад, багато дівчаток вам скажуть, що люблять багатосерійні мелодрами про кохання. Але із сотні таких знайдуться принаймні три, яким мильні серіали будуть не до шмиги. І кожна з трьох матиме власні, одиничні, причини байдужості або неприязні до кінопопси. Бо типові — подібні, а нетипові — різні.

Хлопчик став юнаком, а дівчинка — юнкою. Двоє були вродливими та розумними, а таким людям нелегко впоратися із своїми природними дарами. Юнак, хоч і далі любив юнку і похмурі краєвиди своєї землі, вирушив у мандри світом. Дівчина залишилася заради нього вдома. У неї було багато залицяльників, але вона всім відмовляла, чекаючи на свого юнака. Була впевненою, що покохати можна лише раз.

Юнак, здобувши освіту і спізнавши багато пригод, поволі забував про свою дівчину. Він мав багато друзів і багато красивих жінок. Особливо під час своїх успіхів.

Одного разу він приїхав глянути на понурі краєвиди рідної землі. Вони здалися йому непривабливими й сірими. Також він сказав своїй дівчині, яка вірно чекала, що він не знає, чи вони зараз є такою гарною парою, як колись. Дівчина плакала. Але він покинув її напризволяще й поїхав геть, подалі від споконвічного суму рідної землі, ближче до великих міст і веселощів.

Проминуло ще кілька літ. Юнакові перестало таланити в житті. Від нього поволі відверталися віроломні друзі. Він невдало одружився. І настала така мить, коли він раптом збагнув, що те, чого він прагнув, було завжди біля нього. Але він не зумів розпізнати найрідніше обличчя і власну долю, вдивляючись у міріади чужих лиць і доль.

Він знову приїхав на свою батьківщину. Там небагато змінилося. Лише ті, що колись були молодими, постаріли і зневірилися. Його колишня дівчина була хворою і самотньою жінкою. І він уже не зміг упізнати в ній свою, найріднішу. Вона не вірила, що він став іншим.

І колишній юнак поїхав назавше від суворих ландшафтів свого краю. Він уже ніколи не повернувся туди. А колишня дівчина через якийсь час померла, спалювана образою, каяттям і жалем.

І одного разу, коли старий дід, у скорботному обличчі якого ніхто би не впізнав колишнього юнака, доживав свої останні дні, самотній і покинутий усіма, він подумав, що так і не прожив те життя, яке хотів. Йому було нестерпно боляче, але вже нічого не можна було змінити. І ті двоє, що могли бути разом щасливими, повмирали далеко одне від одного, нещасні й зневірені.

Висновку не буде…

3

Кость Онишкевич перейшов до 10-А. Марія Ковальчук — до 9-Б. Уявіть, вони попридумували собі нові імена!

…Можливо тому, що наш розум противиться застиглості — і ми час від часу хочемо побувати в різних масках, помилуватися різними ролями, які вправніше чи нездарніше виконуємо, щоб відтак повернутися до основної?..

Кость був Левом. Завдяки цьому іноді смішному, іноді величному знаку Марійка назвала його Левчиком. Вона народилася під сузір'ям Стрільця — і Кость, окрім Неспокійки, вигадав її ще одне ім'я — Мисливчик. Неспокійко і Неспокійка, Левчик і Мисливчик, Марійка і Костик, Ромео та Джульєтта, два знаки Вогню, два юних вулкани, пряма лінія, перетнута перпендикуляром, десятикласник і дев'ятикласниця Старомихайлівської середньої школи № 2, одні з кількох мільярдів землян, голка і нитка, він і вона.

"Як добре, що ми помирилися!" — часто думали Костик і Марійка, будучи на самоті. Але це перше розхолодження багато навчило їх. Кость зрозумів, що кривих дзеркал у нашому житті значно більше, ніж може видатися на перший погляд. Вони здатні спотворити й закаламутити. Людина і без них докладає титанічних зусиль, щоб якнайбільше зрозуміти іншу людину. А коли на перешкоді ще стають примхливі дзеркала нашої уяви, тоді порозуміння стає неможливим.

…Коли ми були посвареними, то розмовляли різними мовами. Мали різнокольорові серця. Наші групи крові були несполучними. Бо Той, що об'єднує, і Та, яка допомагає подати руку, водночас відвели від нас свої літургійні погляди. Ми не знаємо цих причин. Можливо, це було перше входження до світу дорослих? лабіринту Мінотавра, який ще називають життям? гра сліпих сил Хаосу, які, врешті, позіхнувши, облишили Марійку і Костика як до пори, до часу малоцікавих об'єктів? Але коли настане час — що буде тоді? Чому одні люди мають більше випроб, а інші — менше? Деякі — за десятьох? Як заслужити Його прихильність? Чи існують у нашому житті знаки-попередження й події-символи? Як навчитися розпізнавати їх із пащеки випадковостей і недоладностей? Чому ніхто не може дати чітких відповідей?..

4

Марійчина мама плакала.

— Що трапилося, мамо?

— Нічого, доню, все добре, — сльози котилися на стіл, наче перетворившись на річку, що одного разу насмілилася вийти з берегів.

— Чому ж ти плачеш?

— Бо…

— Щось із татом? Він же вчора телефонував? Про що ви говорили? — прокидалися у дочки туманні здогадки.

— Ні, ні… Усе нормально…

Сьогодні — і вперше у житті — Марійка нагадувала маму, а мама — Марійку. Наче якийсь ляльковод, що рухає ниточками нашого життя, вирішив знічев'я розважитися.

…Може, тато хворий і йому не вистачає грошей на ліки? У тій Москві, де він працює на будові в якогось голомозого скоробагатька, є шикарні аптеки й офіси, але вони не вточують тепла бідному татові, що згинається в чотири погибелі для майбутнього своїх дочок… Може, йому не виплатили зарплатні — і він третій день голодний? Навколо сновигають чужі люди, з чужою мовою і чужими думками — вони не дадуть батькові ні крихти хліба, адже тій Москві треба лише його сильних рук, якими тато розмішує й носить розчин для будівлі розкішних апартаментів невеликої сім'ї голомозого скоробагатька, хоч там могла би поміститися сотня знедолених та бездомних…

— Ні, ні, дитино… Він не голодний… Просто…

— Що, ма? — починала плакати дочка разом із мамою.

— Просто… Я за ним скучила…

…Може, тато, набираючи правою рукою телефонний домашній номер, лівою пестить якусь тітку, адже він любить робити жінкам компліменти? Може, тато вже забув про маму, яка так чекає на нього, забув про дочок? Кажуть, на тих заробітках таке часто трапляється, що люди їдуть туди з однією душею, а повертаються — з іншою. Або взагалі не повертаються, лише пересилають гроші. Але навіщо тих грошей, коли немає любові?..

— Ні, доню… Що ти таке кажеш на тата? Він би ніколи цього не зробив! Просто мені буває важко…

Мама і Марійка ще довго розмовляли. Світилося віконце — здається, вже єдине на всю Старомихайлівку. Була друга година ночі, коли вони полягали, сповнені тривоги й надії. Мама згадувала, як вона познайомилася з татом, навіть трохи розповіла Марійці про свої хвилювання і любов.

— Це ж як у мене і Костика! — зробила дівчина приголомшливе для себе відкриття. І одразу мама видалася їй ріднішою і зрозумілішою. Хотілося гладити мамину голову, шепочучи якісь заспокійливі й дуже ніжні слова.

Ще довго голосно стукотіли дві беззахисні грудочки їхніх сердець. Світло вже вимкнулося, але вони говорили-говорили. І про те, що мама допомагатиме їм, коли Марійка з Костиком одружаться, і про те, як Марійка колись назве свою дочку чи сина, і про те, що їй треба вступати до вишу, і про ті невибагливі жіночі секрети, які мама знала з власного досвіду, і про те, як мама любить тата, особливо, коли його нема поруч, і про мамину роботу та Марійчиних учителів.

Надворі почало світати. Було тихо, анішелесь. Лише красивий молодик-місяць безпристрасно, навіть байдуже, підслуховував розмови дочки та матері…

5

— Щось мене мама насторожує…

— Моя?

— Не жартуй, Левчику!

— А що трапилося, Мисливчику?

— Мама моя чомусь захандрила… Якась депресія…

— Не журися, Неспокійко. У батьків так буває, коли вони борюкаються з собою…

— Як це?

— Ну… Коли вони мають внутрішні конфлікти…

— А це ще що таке? А ми? Теж маємо ці конфлікти? — з ледь підмальованих уст Марійки градом посипалися питання.

— Тільки якщо пробуємо сперечатися, хто з нас краще рахував зірки…

— Коли?

— У п'ятницю о 21:59 або у вівторок о 22:01 — віджартовувався Костик

— Але справді, Левище, не тягни! Як виникають ці конфлікти і чи їх можна уникнути?

— Я ще багато не знаю… Але їх провокують різнокольорові бажання.

— Як це?

— Тобто, протилежні.

— Наприклад, Левчику, наприклад!

— Наприклад, ти одночасно хочеш і не хочеш цілувати мене.

— Хіба таке можливе?

— Ще й як, Мисливчику! Хочеш — бо любиш, а не хочеш, бо боїшся збудження.

Аргонавти

Марійка зашарілася.

— Ти про це?

— Так.

— А чого б це я мала боятися?

— Ну, не знаю. Напр…

Марійка несподівано обірвала:

— Костю, давай-но залишимо це питання, типу, відкритим. Хіба що… хіба що відкриємо йому ліве вікно і праву руку!

— А хіба питання мають вікна та руки? — розмова мимоволі текла деінде.

— Навіть голову і язик, Левчику, мають! — задерикувато віджартовувалася Марійка.

— І цей язик роздвоєний? Чи потроєний? Може, шестикутний? Перекотипольний?

— Знову загинаєш своєю метафорикою… А ти для мене потроєне левенятко у п'ятикутнику, ось так!

— А ти… ти — Мисливчик, який грає водночас на десятьох крихітних піаніно арію Зеленої Свободи!

— А ти — іграшковий гном!

— А ти — стоколірний ельф!

— Двохсотлітній пес!

— Десятилітровий дім! І всім добре жити в нім!

— Ящірка-хамелеод, що приносить сім пригод!

— Перехрестна веселка! А ще ніж і виделка!

— Перекроєний сюртук, що турбує нас: "Тук! Тук!".

Нарешті Костик і Марійка, після радісних окриків, наповнених задерикуватими шифрограмами і навіть змінами окремих слів, заспокоїлися. Верх брала ніжність, що знову нахлинула на них, наче очисна червнева злива. Хотілося туркотіти, як голуби, і шепотіти на інше вушко щось таке гарне і недосяжне, неначе золоте руно для Ясона і його друзів.

— Мій Левчику…

— Моя Неспокійко…

За їхніми забавами підстерігав не місяць, а сонце, що було набагато привітніше від чванливого молодика. Сонце сміялося. І та широка відкрита усмішка робили Марійку і Костика такими ж розсміяними і радісними, як і їхній покровитель — Сонце.

6

Із Миколою коїлося щось недобре. Уперше він відчув цей дурманний заштрик ще до сварки з Костем. Одного разу, на перерві, він побачив Марійку. "Яка ж вона струнка і весела", — подумав. Відтоді ці два слова не давали йому спокою. Скажете, як таке можливо, щоб мордували два слова? У людському житті нема неймовірного, бо нерідко наша дійсність строкатіша від найхимерніших снів.

…Якби так трапилося, що Костик із Марійкою посварилися б… Може, їх якось посварити? Але тепер це нелегко, бо цей Ромео зі своєю Джульєттою нерозлийвода. Майже всюди разом, наче хто пришпилив їх одне до одного! Але ж навколо стільки дівчат, Миколо, чому тебе хвилює чужа любов?

Не знаю, вона струнка і весела, але Костикова. Позавчора мені снилося урвище. Марійка сидить на стільчику і грає на скрипці. Мелодія така знайома, як речі у моїй кімнаті. Але я не можу розгадати її. Мелодія

набирає сили, із лагідної стає грізнішою. Починає накрапати дощ. Я з Костем танцюю над урвищем… білий вальс. Він запросив мене. "Танець має тривати п'ять хвилин", — каже Марійка, відкидаючи скрипку вбік. Раптом Кость замахується, щоб мене вдарити. Я б'ю його — і він летить в урвище так легко, як птаха. Марійка скрикує…і летить за ним. Ось вони вже пролітають над моєю головою, трохи обважніло махаючи руками-крилами. Із ними все гаразд! Я ридаю від безсилля й сорому. Урвище поволі стає моєю кімнатою, дзвонить будильник. Час уставати і збиратися в школу…

На перерві Микола вітається з Костем. Після тієї сварки їхні стосунки стали значно прохолоднішими. Принаймні друзями зараз їх назвати важко.

…Якби Кость знав про справжню причину… Цікаво, що би він зробив? А нічого! Я не винен, що мені подобається його Джульєтта! Ось візьму і скажу їй про це! Нехай жене геть цього психолога! Теж мені розумака знайшовся. І відмінник цього року, і спортсмен, ще й… ще й струнка і весела його любить. (По Миколиному обличчі пробігла якась м'язова судома). А не забагато тобі, фацете, всього одразу? Може, зі мною поділишся? Ні оцінок, ні твоїх лідерських замашок мені не треба. Мені треба її… ось що мені наразі треба… Але він не винен… Як це не винен? Чого ніхто інший не став на моїй дорозі? У бойовиках чітко навчають: кожного суперника слід знищувати! Але… як це… знищувати? Не знаю… Спочатку скажу Марійці, що люблю її. І якщо все буде добре, то дам йому спокій.

Але якщо вона закомизиться чи як там, тоді…

Микола тиснув Костеві руку, порушуючи неписаний, але від того не менш реальний чоловічий кодекс честі.

Якщо ти шануєш людину, то потиск руки означає твою відкритість до неї та відсутність поганих намірів. Якщо не шануєш — то не подаєш руки,

даючи їй таким чином лицарський знак: "Стережися!" Микола ж тиснув Костеві руку, потайки замишляючи щось недобре.

7

— Машо, мені треба поговорити з тобою, — почула Марійка стиснутий голос Костевого друга. Особливо різонуло оте "Машо". Костик ніколи так не звертався до неї.

— Я слухаю тебе, Миколо.

— Бачиш… Я… я хотів тобі сказати, що… що нам треба зустрітися після уроків…

— Чому? — холодно перепитала дівчина, відчувши спонтанну неприязнь.

— Я… я… щось тобі скажу…

— Кажи тут.

Микола затнувся. Він чекав якихось жартів, кокетства, принаймні сміху від стрункої і весело)лише не цієї, вивіреної до грама, серйозності.

— Тут не можу!..

— Чому?

— Що ти постійно чомучкаєш? Заладила зі своїм "чому" як дурень із писаною торбою!

Марійка спалахнула:

— Чого ти від мене хочеш? Або говори, або йди геть!

І дивно — хлопець, замість того щоб сказати щось образливе у відповідь, розвернутися й піти, раптом ухопив дівчину за руку:

— Почекай, не йди!

"Боже, де Костик? Де він? Може, вони змовилися, щоб мене випробувати?" — одразу пригадала Марійка ревнощі свого коханого. Направду, ніщо легко не зникає. Завше ця зникомість полишає слід, котрий може тягнутися днями, місяцями, а то й роками…

— Кажи, що хочеш, тільки зараз і без таємничостей, бо біжу по Костя! — водномить випалила дівчина.

— Я люблю тебе, Марійко! — Миколині слова пролунали сухим пострілом.

— Що?

— Я люблю тебе, Марійко. — слова лунали, начебто розстрілювали налякану Неспокійку. "Вони змовилися, змовилися!"

— То й що? — дівчина відчувала, що це не найліпша реакція на освідчення, але їй зараз було не до дипломатичного лоску. "А якщо і не змовилися, то… за кого він мене має? Як він сміє?"

— Нічого, — на цей раз не втратив самоконтролю новий капітан футбольної команди. — Скажи, що мені тепер робити!

— Іти до свого класу, бо вже дзвінок!

— Невже ти ні на крихітку мене не любиш? — познайомився Микола з прохально-страдницькими нотками у своєму іншому голосі.

— Ні, Миколо. Ні на крихітку, — тепер уже Марійчині слова пролунали сухим пострілом.

— Справді? — важко було сказати, чи хлопець трагічно блазнює, чи розпачливо перепитує.

— Справді. Ну, бувай! Я побігла на урок.

Микола не відповів нічого. Він не пішов на наступний урок. Він узагалі погано пам'ятав, як провів наступну годину. Потім зайшов до класу. Забрав наплічник і поплентався чи то в напрямку дому, чи до старомихайлівського лісу.

8

Ну, як він міг мені таке говорити? Хіба не знає про Костика? Це ж його друг, принаймні колишній… Кажуть, що жінки й дівчата не вміють дружити, тільки в окремих випадках здатні до солідарності. А хлопці?

Може, у житті дорослих узагалі немає такого поняття, як дружба? Бо якщо ще із шкільної парти хлопці здатні на таку підступність, то… І не скажеш, що мені це було геть-таки неприємно чути… І найбільше страшно через це… Ні-ні, я би ніколи не сприйняла Миколиних залицянь, але ж… До мене підійшов, а не до іншої… Хіба дівчат мало у школі? Може, він думає, що я здатна до якоїсь легшої поведінки через стосунки із Костем?

А якби я дозволила йому трохи позалицятися — що було б далі? Одного разу він прийшов би, сказавши: не хочу більше бачити біля тебе Костя, нехай забирається геть! Бр-бр! І я тоді відчула б, що зайшла задалеко у своєму напівдитячому інтересі до пікантної ситуації. Напевне,

життя — не мильна опера. І хоч я би не дозволяла йому торкатися себе, та все ж… Нещодавно в сусідньому райцентрі якийсь старший хлопець повернувся з війська. Дівчина начебто писала йому листи, що любить, кажуть, він тримав ті листи біля себе, перев'язавши їх синьою стрічкою. А повернувшись, дізнався, що вона має іншого, його ж лише заспокоювала той весь час, мовляв, хай тобі легко служиться, солдате. Він дізнався про все. ЇЇ не сказав ні слова, а того хлопця поранив із якоїсь гвинтівки. Добре, що врятували. А бідолашного солдата, що встиг побути лише кілька днів удома, одразу забрали до тюрми, в камеру попереднього розслідування. І хто винен? Вона — і ще раз вона! Бо там, де є любов, завжди причаїлася ненависть як її нерозлучна сестра…

…Ось за кілька тижнів Микола, збезумілий від болю й пристрасті, скрадається до Костикового дому. Його переслідують недобрі знаки, застереження: свиня, що втекла від якогось сільського господаря, розляглася просто на асфальті; леґіон чорних кішок, трьохвилинний град. Але він щось задумав. І тоді Марійка, відчувши недобре, біжить за ним і каже: "Я не люблю тебе, Миколо. Я ніколи тебе не любила. Мені було тебе трохи жаль. Якщо не облишиш Костя й мене — начувайся! Я те-бе не люб-лю, розумієш?!" І Микола повертається, зненавидівши Марійку. Він буде по-дрібному мстити їй усе життя, але вона боїться лише за Костика, а не за себе…

Марійка відчула, що навіть не співчуває Миколі. У її серці гніздився лише клубок зневаги і здивування.

9

Микола таки пішов до лісу. Його душили сльози. Добре, що цього ніхто не бачить. Навіщо було спішити? Але він не сподівався, що струнка і весела буде себе вести так жорстко.

…Вона могла сказати, мовляв, я люблю іншого, але ти теж хороший і кожна дівчина була би щасливою на моєму місці. Але я люблю тебе як

друга. І колись ми підемо втрьох до нашого лісу. Всі розбредемося в різні боки. Я заблуджуся, і Костик не зможе мене знайти. Пройде кілька годин. Зневірившись у пошуку, Костик піде додому. А ти шукатимеш мене півдня — і таки знайдеш. Я сидітиму під деревом, а поруч — ведмідь. Ти відженеш його і пригорнеш мене. Тоді я скажу, що люблю тебе і буду твоєю дівчиною. Ми повертатимемося з лісу, взявшись за руки. Кость гляне, все зрозуміє і нарешті дасть нам спокій…

…Я перейменую тебе і називатиму Стрункою Веселкою. Кость забереться з нашої школи, і ми його більше не побачимо. Інколи ти згадуватимеш його, але чимраз рідше — і нарешті забудеш повністю. Я стану першим твоїм чоловіком, бо з ним ви лише цілувалися. І нарешті, одного прекрасного дня, я поведу тебе під вінець. І ми житимемо — байдуже де — довго й щасливо…

…І однієї зими, коли лютуватиме така віхола, що за півметра не буде видно перехожого, до нашого будинку-двоповерхівки хтось подзвонить. Я відчиню двері — і на порозі з'явиться старий, побитий життям Кость. "Я знав, що ти колись прийдеш", — скажу. Він мовчатиме. "Чого ти прийшов?" "По твою душу!" — відповість напівбомж, який колись звався Костиком, і почне витягати із-за пазухи ніж. — "Вона давно тебе не любить!" — спробую я зупинити злочинця. — "Неправда, виродку! Ти забрав її від мене!! тобі не жити!" Перехоплюю його судомну руку із затиснутим ножем. Викликаю міліцію. Півбомжа забирають. Бліда Струнка Веселка усміхається мені…

Це не вона винна, що він їй замакітрив голову! Це все Кость! Кость! Як я ненавиджу це ім'я! Він ніколи не був мені другом! Він краще вчиться, краще грає у футбол. Але це ще якось можна стерпіти. Але тепер він став мені перешкодою! Він псує моє життя!

Микола плакав від безсилої люті. Промайнула, може, година, а може, п'ять. У ліс м'якими і вкрадливими лапами почали закрадатися сутінки. Раптом хлопець помітно повеселішав. Сльози висохли. Уже сухе обличчя майже світилося.

Микола вибрів із лісу і почвалав додому. У нього визрів певний план, як повернути струнку І веселу.

10

А Марійка тим часом була зовсім не веселою, невідступно згадуючи Миколине освідчення. Що робити? Це ж треба такого! Ніколи би не подумала. Невже Кость аж так їй не довіряє, що вирішив випробувати руками свого приятеля? Може, вони зараз жваво обговорюють цю подію? Але… Якщо Левчик нічого не знає? Казати йому чи не казати? Знову може мучити ревнощами! Марійка згадала минуле літо — і її худенькі плечі пересмикнулися від надто неприємних спогадів.

Слід заспокоїтися і подумати логічно. Якщо Кость не знає, то не варто зайве давати йому привід для роздратування. Якщо знає, то сам розколеться, бо ж його великий друг Микола-освідчувач не посміє збрехати, що саме вона йому відповіла. А якщо добреше… тоді… хай начувається!

Коли після уроків дівчина зустрілася із Костем, то її лице нагадувало непроникний обрис старого вождя-індіанця. Вона не сказала нічого. Судячи з поведінки її доброго і коханого Левчика, він нічого не знав. Марійка здогадалася, що це була ініціатива винятково Миколи. Правильно! Як вона могла навіть подумки звинувачувати Левчика! Адже не так давно у нього з Миколою була якась сварка! Усі події начебто укладалися в логічну схему.

Тим часом Кость хотів розповісти Марійці один античний міф: про тисячі пригод воїнів, що поїхали шукати мрію, про їхні битви і помилки, підступних і жорстоких божків, що діяли за надто людськими принципами, збезумілу жінку, яка, думаючи, що кохає, чинила (в ім'я своєї одержимості…) страхітливі злочини; про добрих і шляхетних богів, що пробачали людям їхні слабощі й страхи. Розповідь текла, переносячи

наших закоханих у дивні часи світанку людської культури. Це був міф про аргонавтів — вічних шукальців істини.

— Аргонавти, — ділився Кость уголос із дівчиною своїми міркуваннями, — жили завжди. їхній ватажок міг називатися Ясоном, Гераклом чи Галілеєм. Він міг бути будь-ким — не конче воїном, що володіє багатокілограмовим мечем. Але він мусив бути аргонавтом і канатоходцем, одержимим не кишеньковою мрією про збагачення чи славу, а благородною метою пошуку щастя. Поміж нещасливими й покинутими, самозакоханими і брехливими мін мусив нести свій незламний вогонь віри, яка зігрівала і його, і всіх навколо. Важко стати справжнім аргонавтом. Іноді може здаватися, що неможливо — та й непотрібно… Але треба йти і вірити. Особливо тим, в чиїх жилах тече неспокійна і шляхетна кров шанувальника мрії.

11

Такий гарний листопадовий післяобідок! Кость ішов із футбольної секції. Марійка сьогодні теж тренується, вони зустрінуться завтра.

…Йому снилися якісь нісенітниці. Наче він виходить із лісу й поривається бігти. Так гарно, у вухах свище вітер!..І раптом падає. Хоче підвестись, але ноги заплуталися в якусь сітку, на подобі капкану. Небо стає чимраз похмурішим. Марійки нема ніде. На нього насуваються якісь люди, одягнені чи то в чорні лицарські шати, чи в уніформу гицлів. їх п'ятеро. Коло звужується. Він ніяк не може виплутатися із сітки. Сітка стає тілом. Починається допотопна злива. Чи то лицарі, чи гицлі сміються. Вони мають довгі металічні гаки. Істоти з гаками повільно підходять до Костика. Він кричить… і прокидається…

Сьогодні була класна гра. Лише Микола знову чомусь бурмосився, мовби Кость йому винен сто євро. Раптом у тихому провулку хлопець почув:

— Ей, чувак, куда прьош?

— Себто?!

— Куда прьош, мудаку?

— Що таке?

— Ось ми тобі шчас покажемо, що таке!

Ватага із трьох старших хлопців, жодного з яких Костик не впізнав, раптом кинулася до нього. Трісь! Бух! Бабах!

— Щоб не був таким вумним, гад…

— Нє фіґ випендрюватися, мудило…

— Получай своє, паря! Получай!

Побиття тривало не більше хвилини. Костя навіть не встиг отямитися, хоч усе-таки зацідив комусь із нападників по мармизі, викликавши припадок шаленого реву і лайки. Нестерпно боліла голова. Хлопець обмацав лице — по ньому текло щось липке і червоне. Навколо не було нікого.

12

Лише через якийсь час Кость спробував підвестися. Спершу здавалося, що він підхопиться й піде, похапцем обтрусившись, наче від поганого сну. Якісь хлопці… напад… цього не може бути… це випадковість… це не з ним… Але нестерпно боліло тіло. Він підіймався і падав, мовби хтось сторонній методично робив йому підніжку.

Марійці чомусь було незатишно. Нібито жодних підстав хвилюватись, але… Скільки разів казала Костеві про мобільний! Але він лише відмахувався: пізніше, мовляв, ми ж постійно зтобою зараз бачимося, це якби я поїхав на заробітки в Португалію (жартував), тоді вже обов'язково завів би собі "дебільника". Може, він на секції?

…Марійці сьогодні снився кажан, що тримає в зубах мишу. Він пролітає над якоюсь розкішною кав'ярнею, у Старомихайлівці таких немає. Усі столики порожні. А вона ходить між ними в уніформі офіціантки, бо господар наказав підходити до столиків, навіть коли вони порожні, мовляв, обов'язково хтось прийде, якщо ти ввічливо стоятимеш біля шикарних порожніх крісел. Величезний кажан пролетів над столиками, мало не зачепивши дівчину своїми неприродно розлогими крилами. Миша впала. Перемагаючи страх, Марійка підбігла до нещасного мишеняти: живе чи мертве? Кажан зник. Мишенятко пищало і просилося до рук, кумедно відставляючи лапки. Нарешті сіло за столик і пролепетало людським голосом:

— Я так втомився, одну каву з вершками, будь ласка, я так втомився, і подвійне морозиво з чорницями, якщо можна…

Марійка виконала замовлення. Кава і морозиво подіяли магічно. Перед нею стояв уродливий хлопець, який чимось дуже нагадував Костика. Дівчина-офіціантка усміхнулася до нього. Страху вже не було, але й перевтілення зникло, залишивши замість грошей пригоршню старовинних золотих монет…

Спортзал, де відбувалися заняття з міні-футболу, був уже зачинений. Дівчина розшукала сторожа. Він бачив, що Кость був на занятті, а потім усі порозходилися, а що таке, може, щось трапилося? Марійка відмахнулася й побігла далі.

У всіх закоханих і в усі часи є той шляхетний поклик, що жене їх до своєї половинки. Можливо, тому, що кожен закоханий підсвідомо хоче

розчинитися у своїй половинці. Стати єдиним цілим. Адже закохані можуть усе. Для них немає відстаней, часу, поганого самопочуття чи інших перешкод, вигаданих людьми, не здатними любити. І Марійка йде вулицями свого містечка, не зважаючи на сутінки і тиск у грудях. Вона не знає, чому, але щось їй підказує: йди і шукай! Листопадова погода примхлива, мов юна красуня. Нещодавно було сонячно, а зараз починає накрапати дощ. Гуляє вітер. А Марійка йде, як буде ще не раз іти у своєму житті, відчуваючи власну незамінність для коханого. І б'є її дощ своїми патьоками, і боляче шмагає вітер, а вона йде і йде, як усі закохані в усі часи. Як усі аргонавти в пошуках золотого руна любові.

Раптом дівчина почула якийсь стогін. Щось таке знайоме… що це? Вона, певно, поволі дуріє сьогодні… ЇЇ здається, що це стогне Левчик. Але що би він робив на цій вуличці? Це якісь кажани, миші, тепер ось вже ґалюники починаються. Стогін то затихав, то посилювався. Зрештою дівчина пішла у напрямку тих звуків, переборюючи страх.

А якщо це заманює у пастку добросердних людей якийсь злочинець із хворою психікою? Зараз вона підійде, а він накине на неї капкан і забере з собою для витончених тортур. Або це прокажений, що вирішив перед смертю передати всім випадковим перехожим свою леправість як прокляття. Можливо, це хтось помирає, а коли Марійка підійде, одразу з'явиться міліція — і її засудять, бо застали на місці злочину. Кажуть, у наших тюрмах мучиться багато невинних. Може, це лише плач осіннього вітру? Стогін скрипки музиканта-бродяги? Розвага ірреальної істоти? Іти чи не йти?..

І все ж вона йде, бо сміливий не той, хто нічого не боїться, — таких людей серед здорових душевно не існує, — а той, хто переступає через власні страхи.

Вона бачить якусь фігуру, що силкується підвестися. Це… Кость?!?

— Костику, це ти?

Фігура повільно озирнулася. Боже, це таки Костик!

— Я…

— Що сталося, Левчику? Ти живий?

— Так… тут… якесь непорозуміння… три старші хлопці… і… словом…

Хлопець ледве говорив.

— А як ти тут взялася? Вистежувала мене? — навіть пробував жартувати.

— Я… чесно, не знаю…

Марійка допомогла Костикові підвестися.

— Опирайся на мене, Левчику, — їй шалено хотілося плакати. У голові чомусь промайнуло Миколине освідчення. Нехай… пізніше…

— Нічого… Я зможу сам…

— Але є я, Костю! Не соромся!

Удвох вони якось подолали шлях до хлопцевого будинку. Ішли так повільно, мовби дорогою кректали дід Кость і баба Марія, які довго прожили разом і зараз повертаються від залізниці, відпровадивши внука, що приїжджав на півдня у гості.

— Ти знаєш тих хлопців?

— Ні…

Марійка ще раз згадала про Миколу, нічого не кажучи Костю. Зараз не до того! Вона бачила, як хлопець поволі то блідне, то червоніє. Його руки були то холодними, наче земля Антарктиди, то гарячими, як вогонь.

— А якби ти не прийшла?… Я би… не зміг…

Іти ставало дедалі важче. Марійка вже фактично несла Костя, паралельно видзвонивши з мобільника його батьків. Мовляв, Костику трохи зле, вийдіть, будь ласка, нам назустріч. Через 10 хвилин наляканий Костиків батько приїхав на таксі. Сполотнівши, він одразу повіз сина до районної лікарні. Марійка залишилася, хоч найбільше в світі тепер хотіла бути біля Костя…

13

Миколі було, м'яко кажучи, незатишно. Він винен, адже його думки не залишилися лише думками. Тобі, хлопче, слід було сказати Костеві: так трапилося, мовляв, я позаздрив тобі…

Прийду до нього в лікарню, впаду на коліна, вибач, якщо зможеш, ми вже ніколи не будемо друзями, лихий мене поплутав, добре, що ти залишився живий, я просив їх лише налякати тебе, а вони не послухалися. Якась мана найшла на мене, Костю, каюся на все своє життя наперед, бо від нього слід очікувати тільки того, що сам заслужив. Я вчинив підло, як зрадник. Із цих хлопців два ніде не працюють, і з ними взагалі ліпше не зв'язуватися. Я віддав їм свого велосипеда. Я казав, щоб тебе налякали. Я не казав, щоб били. Але не уточнив, як лякати, а вони зрозуміли по-своєму. А якби вони тебе вбили? Мене б засудили як неповнолітнього замовника злочину. їх теж. І як би я жив після цього?

Навіть не у твоїй Марійці справа. Вона для мене назавше перестала бути стрункою і веселою. Це був лише привід. Відкрию тобі свою страшну таємницю: я ненавидів тебе вже близько двох років. Тобі краще вдавався футбол і навчання, ти маєш дівчину. Тебе майже всі люблять. Я теж так

хотів, Костю. Але мені не вдавалося. Напевне, замало хотів. Знаєш, коли тебе Ярема вдарив по нозі — і ти потім лежав у лікарні, я теж був трохи винен, хоча грав з тобою в одній команді. Бо перед тим я одного разу сказав Яремі, типу, Костя може зупинити лише удар по ногах, коли він рветься у штрафну, — але, мовляв, ніхто не відважується, бо всі його бояться. Я знав Яремин характер, знав, що він багато не думає, але схоче зробити наперекір, бо він, типу, не боїться нікого… Я все прорахував! Я справді, коли тебе під час гри забрали в лікарню, спересердя потягнув його по нозі, коли суддя цього не бачив. Ударив, щоб він не був таким ревним виконавцем. Ударив через те, що він дослухався до моєї підступної поради. Адже я тебе, Костю, і ненавидів, і любив водночас. Думаєш, такого не може бути? Ще й як може…

А коли ти відмовився від капітанської пов'язки, то шокував мене. Бо ти знову був, типу, біла і пухнаста цяця, а я — погана і невдячна кака. І мені шалено захотілося вимазати твою шляхетність, обкидати її багнюкою! Я нічого не міг вдіяти з собою. Хлопці підколювали мене, мовляв, був нормальний капітан, а тепер. Я вдавав, що не чую. Хоча справа не в капітанській пов'язці, а в тому, щоб пе-ре-вер-ши-ти тебе, хоч у чомусь перевершити!!!

Але недавно хлопці фактично насильно скинули мене з капітана, передавши пов'язку знову тобі… І тут мені залишалося лише взятися за Марійку, бо я не міг впливати ні на твою класну гру, ні на оцінки в школі, ні на твій компанійський характер. Тебе люблять майже всі, уявляєте? Відтепер любитимуть ще дужче. Усе тобі йде на користь, навіть лікарня, все!

Знаєш, у Марійці теж заковика. Але це трохи складніше, ніж футбол. Я ревнував. Марійку до тебе, а тебе — до Марійки. Спочатку я не знав її, а потім… потім вона теж мені сподобалася. Точніше, я любив вас двох — і вас двох ненавидів. Спочатку — лише тебе, а потім і твою Марійку, спочатку із 7, потім із 8-Б. Узагалі, кілька разів було так, що мені водночас хотілося і знищити тебе, і захистити від… моєї ненависті. Так само з Марійкою. Коли я її освідчувався, то перед тим усе продумав. Якби

вона відповіла взаємністю, це була би найперше помста для тебе, мій колишній друже і вороже. Якщо би вагалася або була шокована — я би теж тішився. Але вона повелася так холодно, так байдуже і навіть зневажливо (може, відчула якось мою… ну, фальш?), що це мене несподівано дістало.

Я пішов до лісу. І вперше не міг тверезо мислити. Може, я по-своєму був закохався у колишню струнку і веселу, не знаю. Може, це була закоханість і помста водночас. Така, знаєте, легка закоханість і важке почуття помсти. Така собі, розумієте, трохи надумана любов і реальна ненависть до Костя. І я вирішив поговорити з хлопцями. Без оплати вони навіть не схотіли слухати. Казали, що цей чувак їм по барабану. І тоді я був змушений віддати свого улюбленого велосипеда… Правда, десь за дві години після того — повірте мені, будь ласка! — я розшукав їх знов і сказав, що передумав. Вони облаяли мене і не віддали мою машину. Тоді я сказав, щоб забирали велосипед, але його лишили в спокої. Вони знову облаяли мене і сказали, що вони, типу, чесні фраєри і своє відроблять, і відробили…

14

Кость невесело думав про синхроністичність. Тобто, як писав учений-психолог Юнґ, деякі події трапляються в нашому житті двічі, і в цьому закладена якась символіка. Яка? її важко розгадати людині. Хай там як, — понуро втішав себе хлопець, — тепер він багато років не потраплятиме в лікарню, бо Юнґ вичерпав для нього ліміт травм. Перша травма — після шкільного футболу, друга — після побиття. І Кость спробував засміятися, хоч це було нелегко, адже боліло все тіло. Добре, що хоч устиг міцно прикластися до чиєїсь мармизи. Це єдине, що підбадьорює…

Марійка приходила кожен день. Вона розповіла про Миколине освідчення. Якби Костеві сказали про те, що їхня школа віднині перейшла на китайську мову викладу предметів, він не був би таким заскоченим. Як це? Хіба той не знав, що Марійка — Костева дівчина? Та як він посмів? Чи не вперше хлопець відчув запах якогось парадоксу із

далекого, дорослого життя, де все часто буває вкрай заплутане й неоднозначне, бо дорослі самі все таким роблять, щоб потім скаржитись, які вони нещасні…

Костеві батьки подали заяву в міліцію. Хоч тато казав, що це марна справа, бо міліція ловить лише бабусь, які торгують білими й чорними зернятами на старомихайлівському центральному ринку. А ще Кость нікого не міг би впізнати: було темно, і нападники діяли раптово. Хіба що шукати, у кого з хлопців, трохи старших від Костя, розквашена пика…

Проте, як сказали лікарі, життєво важливі органи не зачеплені. Але забої грудної клітки, рвано-колота травма ноги (чи не якимось ланцюгом "пригостили" під час нападу — добре готувалися), численні синці, чи то пак, гематоми на тілі.

…Якби хтось із них ударив ланцюгом у голову або серце, то… Усе могло б закінчитися набагато печальніше. Кажучи відверто, його би вже могло не бути. А життя тривало би далі. Сходило би сонце, як і завжди хтось читав би книги і нипав по інтернету. Поплакали б — і забули. Хоча… Костикові уявлялися картини, пов'язані із найближчими, між якими вже не було його колишнього друга Миколи. Марійка, що після його смерті йде у монастир, щоб уже ніколи не скинути чернечих риз… Мати, якій безперестанку роблять заштрики у вену… Батько, що не хоче більше їхати на таксі, бо для кого йому тепер працювати?.. Сестричка Діана із сухим лицем-маскою, бо вона навіть не може плакати… Віночки, чорні жалібні стрічки, школа, яка ридає на похороні свого улюбленця…

Костик стрепенувся. Що тільки не стрельне в голову! Але справді, якби вцілили в інше місце, вони ж у темряві не розраховували все до міліметра…. Але менше з тим. Хлопцеві не давали спокою причини цього безглуздого нападу. Він ні з ким серйозно не конфліктував. Не кажи мені, Неспокійко, про Миколу, будь ласка! Про людей не можна аж так погана думати! Невже ти справді вважаєш, що можна замовляти побиття через капітанську пов'язку футбольної команди класу? Повинні бути

вагоміші причини! Ах, освідчення Миколи-Отелло, я забув, дякую, що нагадуєш! Кость нервував:

— Ну і що, ти серйозно вважаєш, що ревнивий Отелло захотів моєї смерті?

— Левчику, я не знаю, що він захотів… Але щось тут негаразд, розумієш? Щось нечисто…

— Я розумію лише те, що ти хочеш з ним знову зустрітися. Під приводом різних вияснень, — Кость пробував жартувати.

— Я на такі жарти навіть не хочу відповідати… Не ображай мене, будь ласка…

Кость укотре згадав про те, як Марійка опинилася там. У потрібний час у потрібному місці. Керована магією закоханої. Може, їй робив підказки Костиків ангел-охоронець? Може, це воля Промислу? А як тоді бути із нападом? Чиєю він є волею?

Костикова голова пухла від запитань, на які не знаходилося відповідей.

15

Лікування проходило успішно. За кілька днів Кость уже міг вставати без дикого болю в грудях. Починався вівторковий лікарняний ранок. Звичайний робочий день у травматологічному відділенні. До обіду ніхто не приходив. Батьки були на роботі, а сестра і Марійка у школі.

Закінчувався обхід. У палаті були інші, ніж минулого разу, хворі. Молох аварій і нещасних випадків збирає свою данину безперервно, мов безжалісний жрець язичницького капища, що задобрює жорстоких божків із пантеону його віри численними людськими нещастями. Одні

хворі виліковуються або ще лікуються вдома, інші приходять. Деякі… Нехай, промовчимо. Тут завше багато роботи…

У двері палати хтось несміливо постукав.

— Онишкевич, до тебе прийшли!

— Хто? — спитав Кость медсестри.

— Якийсь хлопець.

На порозі стояв блідий, мов полотно, Микола. Кость підвів очі:

— ???

— Костю, привіт… Я хотів з тобою поговорити…

— Про що? Я вже все знаю.

Миколою пересмикнуло:

— Що знаєш?

— Про твої загравання з Марією… ("Чому я не сказав "Марійкою?" — подумав)

— Я не про це… Тобто про це теж… Ми можемо десь вийти?

Костеві було не так легко піднятися. Але він вийшов. Вони сіли на коридорний тапчан. Не було нікого. Микола то червонів, то бліднув. Нарешті випалив, без вступів і передмов:

— Костю, вибач мені. Це я намовив старших хлопців, щоб тебе побили!

— Чому? — хворий здивувався спокоєві власного голосу.

— Бо я завжди тобі заздрив… Я позавчора ходив до священика на сповідь… Я не можу з цим жити…

…Зараз треба подзвонити до батька, нехай викличе міліцію. Хай забирають цього типа в каталажку, а там він розкаже більше: і кого підмовив, і скільки заплатив… Нехай запроторять його кудись подалі і від мене, і від школи. Нехай носить капітанську пов'язку в колонії! Не можу на нього дивитися…

— Ти хотів, щоб мене вбили?

— Я хотів, щоб лиш налякали… Я…

…Якби можна було чинити самосуд, одягнув би зараз на руки чорні шкіряні рукавиці — і за півгодини зробив би з цієї мармизи решето. Я б забув про власний біль, бо мене гріла б помста. Не треба колонії — це якось низько. Тільки найдужче хотів би, щоб зараз ти, мудило, потрапив сюди хоч на місяць із забоями й пораненнями… Адже чинили колись самосуд запорозькі козаки, застосовуючи до зрадників жорстокі чоловічі покарання, чи селяни, що ставали колом, б'ючи ногами спійманого конокрада…

— Що ти зараз хочеш від мене? — Костів голос був таким тихим, наче він шепотів щось на вухо своїй Неспокійці.

— Ти можеш заявляти на мене… Але я більше так не можу… Я хотів розповісти правду.

…Мені однаково, що зараз буде. Я зрозумів, як несподівано може — кожен день, чуєте, кожен! — петляти і повертати кудись убік наша доля. Нехай я не закінчу школу, я все візьму на себе, але сьогодні я з цим покінчив… Я не можу спати і не можу жити, бо мана, що переслідувала мене ці два роки, стоїть перед очима. Я вже нікому не буду заздрити до кінця життя, бо ми майже нічого не знаємо про інших, хоча нам часто здається навпаки…

Нарешті вони розговорилися. Ніхто й ніколи не дізнається достеменно, про що була ця розмова. Це буде їхньою першою чоловічою таємницею. Але Кость пообіцяв Миколі, що нікому нічого не скаже. Ні про нього, ні про тих хлопців. А якщо міліція навіть вийде на їхній слід (імовірність цього 1:100), то він скаже, що пробачив усіх, щоб не псувати надалі Миколину долю. Той пообіцяв, що до Марійки більше не промовить ні слова. Вони говорили й говорили, навіть про капітанську пов'язку, доки Костя не забрали в палату.

Був обід. Микола повертався з лікарні також блідим, але якимось урочистим. Він був готовим до гіршого. Цей випадок і ця розмова запам'ятається йому на все життя.

Один раз дозволимо собі забігти вперед. Через багато років Микола допоможе Костеві в одній нелегкій ситуації. Кажучи інакше, він тоді врятує його. Незрідка наше життя складається з таких парадоксів…

…Кость лежав і довго думав. Може, він неправильно вчинив, підставивши, так би мовити, праву щоку? Він хотів зробити інакше. Але цей вчинок наче не залежав від нього. Хтось, вищий і мудріший, наче прошепотів йому наказ. Звісно, що ні батьки, ні Марійка можуть цього не зрозуміти. Але він нікому не скаже. Навіть своїй Неспокійці. Бо він сьогодні з хлопчика став юним чоловіком, пройшовши несподіване лікарняне посвячення.

— Левчику, якби ти був Ясоном, я би поїхала з тобою по золоте руно…

— Медея теж допомагала йому, — віджартовувався.

— Але вона була зловісною, а я ж хороша!

— Ти хочеш переінакшити міф?

— Тільки ту частину, яка стосується Медеї…

— Але тоді це вже буде інша казка, бо на Медеї тримається майже половина історії про золоте руно.

— Міфи слід робити добрішими.

— Але тоді із них зникне зло й великі пристрасті — і міф утратить свою силу.

— Чому? Хіба не можна зробити всі міфи світлими, ще й із щасливими закінченнями?

— Але міф є відображенням життя.

— То й що? Хіба ми всі не тужимо за світлом і добром?

— Але його немає у чистому вигляді — і якраз міф є символом боротьби за добро, що не існує без своєї протилежності.

— Ох, Левчику, тобі не важко бути таким мудрим?

— Не сміши мене, Мисливчику…

— То що робимо з Медеєю? Пускаємо її в історію?

— Добре, що вже з нею поробиш… Вона існує помимо наших бажань.

— Хоча без неї міф був би як світляний стовп!

— Ні, Мисливчику. Окрім неї, у цьому міфі є багато випадкових убивств, крові й жорстокості…

— Так, я пригадую… Тоді ми напишемо іншу історію пошуків, наприклад, срібного руна…

— Тобто двоє?

— Так.

— А коли писатимемо?

— Усе наше життя. Потрошку.

— Думаєш, те, що ми напишемо, стане комусь взірцем?

— Це вже нас не обходитиме, Левчику, бо ми — не вчителі для початківців.

— Ми самі вчимося.

— І будемо вчитися.

— Доки?

— До кінця життя.

— Це так дивно звучить, Костику.

— Що саме?

— Ну, коли ти кажеш, що треба вчитися не до кінця школи, а завжди…

— Багато правдивого звучить дивно, Неспокійко…

— Так… Я хочу тобі сказати щось дуже важливе!

— Кажи.

— Я люблю тебе, Костику…

— І я люблю тебе, Марійко…

17

Але Марійчина мама плакала не випадково. Лише не хотіла зізнаватися дочці. Іноді діти несуть на собі тягар не лише власного, але й батьківського життя. Навіщо дочці додаткових тягарів?

Марійчин батько, а її чоловік, із яким прожила немало літ, поїхав на заробітки. Виходу не було. Підростала дочка, за нею інша, а хіба багато заробиш у Старомихайлівці, яка є лише райцентром? Марійчина мати працювала медсестрою. Робота важка, заробітки мізерні. І так проходило її життя вже кілька літ: чоловік дві третини року на заробітках, третину — вдома, а вона з дітьми. Спочатку Михайло телефонував кілька разів на тиждень. Потім рідше. А недавно було так, що вона сама постійно йому дзвонила. То він, бачите, на роботі, то був стомленим і заснув, то мусив підміняти напарника… Марина Кирилівна розуміла: щось не так. Вона розуміла також інше:

…це українське заробітчанство — як Божа нагайка за якісь невідомі провини… Руйнуються сім'ї, діти стають напівсиротами, чоловіки та жінки відчужуються одне від іншого. І чи можуть гроші — не такі вже й великі, але це, зрештою, не має значення — замістити ці безглузді й непоправні втрати, зумовлені бідністю, нетерплячістю, недалекоглядністю і бажанням елементарного та швидкого комфорту, мовляв, хочу тут і зараз, живемо раз?.. Добрими намірами вимощена дорога до пекла… Але який тут вихід, скажи, Боже, що злічив волосся на кожному з нас і всі піщинки у пустелі?..

…може, Михайло там став наркоманом? Коли він приїжджає додому, то іноді теж кудись зникає, хоча вона розуміє, що здоровому чоловікові важко висидіти у квартирі 24, а відтак 24 х 24 години поспіль. А може, він заробляє набагато більше — і решту суми йде на купівлю наркотику? Він завше був закритим і малослівним. П'ятнадцять років подружнього життя не змінили жодної риси його поведінки… Він важко працює, а після роботи, коли його напарники йдуть на пиво і до пива, він відкриває новенький шприц, а потім власну вену. Тренованим рухом робить заштрик… І за дві хвилини всі тривоги і скорботи світу видаються моєму Михайликові, моєму бідолашному хлопчикові, іграшковими й кишеньковими. І тільки його розширені очі, коли уважно у них вдивлятися — але хто би це робив? кому потрібні очі наркомана, коли із здоровими очима буває важко поруч, особливо, коли вже багато років разом? — видають усю безодню відчаю та розпачу. Адже із цієї пастки виходу майже немає…

…а може, він спокійно й холоднокровно знайшов там якусь заробітчанку? І немає ніякого шприца і ніяких поколотих вен, ніякої втоми від непосильної роботи, а лише чоловіча зрада… Він не хоче признаватися мені, напевне, боїться, але вже давно думає про те, як би розлучитися зі мною. І тоді йому не приходять до голови навіть думки про майбутнє своїх дочок. Боже, порадь, що мені робити, ніколи не думала, і прости нам провини наші, що можу ревнувати, але вже всяке суне до голови, як і ми прощаємо винуватцям нашим, а може, ще все буде добре,

Михайло — справедливий чоловік і не покине мене з дітьми напризволяще, але визволи нас від лукавого, амінь...

18

— Ой, нема, нема ні вітру, ні хвилі із нашої України, ніколи не думав, що таке може трапитися зі мною, чи там раду радять, як на турка стати, всяке у житті бувало, але, щоб мене закрили у підвалі, добре — якщо тут може бути щось добре, — що хоч не самого, нас тут троє, не чуємо на чужині —

— я, звісно, знав про жорстокість, навіть подекуди звірство, російських роботодавців; вони всі, як на підбір: понурі, нелюдяні, майже ніколи не всміхнуться, мовби не тішать їх ці статки, часто казкові, а лише до решти виїдають душу; мовби це не їхні багатства, а сізіфів камінь, який вони покарані скочувати вниз та угору —

— здавалося, що мене обмине "щастя" ближче зіткнутися з господарем; ми будували для нього дачу, кажуть, це вже третя, але яка мені різниця, нехай і сто третя; все йшло більш-менш, гроші нам платили, я одразу 3/4 суми переказував Марині й дочкам, щоб вони там, бідолашні, не перебивалися з хліба на воду; іноді дружина докоряла мені, що рідко дзвоню — а що багато балакати? — всяке, звісно, бувало, деколи я каявся, але завжди пам'ятав, що для мене найважливішою є сім'я, особливо мої донечки —

— недавно нас трьох послали на тиждень на певний об'єкт господаря, не хочу деталізувати, словом, це була не дача; ми повинні були за тиждень усе закінчити, оплата мала бути подвійною, спали три-чотири години на добу, під час цього тижня я зрозумів, що таке рабська праця, і як почувалися колись раби у якому-небудь Вічному Римі —

— кожного дня біля нас був наглядач чи бригадир, кожної ночі світив прожектор, щоб ми краще бачили об'єкт, кожного світанку тривожно

стискалися груди; кілька разів приїжджав Сам, раніше я його не бачив, казали, що цю забудову він має комусь подарувати до певного терміну, щось натякали за борги юності, мені до цього всього не було жодного діла; Сам, до речі, не скидався на плакатного господаря, ні тобі голомозості, ні потужних децибел у голосі; такий в'юнкий, маленький, часто усміхається, перепитував, чи нам не важко, мовляв, треба потерпіти, чоловік повинен пахать, нікуди від цього не дінешся, все! працюйте, рєб'ята — нарешті ми закінчили ту будову, думали про розрахунок, я за ці дні став подібним до в'язня Соловецьких островів, настав день розрахунку, нас заманили у якийсь підвал на об'єкті і там закрили — чому? для чого? Зв'язатися ні з ким не можна, та й загалом стає моторошнувато, особливо вночі, здається, що лунають якісь зойки, наче зовсім поруч катівня —

— уночі на мене почало тиснути щось позастороннє, нестерпно важке і болюче; я згадував про соловки й Магадан, Мордовію і тайгу, куди вивозили колись наших людей, щоб в Україні не залишилося українців; у вухах стугоніли уривки солдатської лайки, шаґ влєво, шаґ вправо, стрєляю без прєдупріждєнія!, ой там, на Далекому Сході, де строївся новий барак, сиділи обоє, розмовляли і сльози стояли в очах, ніби на мене звалився тягар багатьох закатованих доль і вір, що вже ніколи не побачать світу сонця.

19

Кажуть, що близькі люди відчувають одне одного. Навіть коли вони розділені значними відстанями.

Марина Кирилівна вкотре набирала номер мобільного свого чоловіка, Марійчиного батька. Відповіді не було, лише холодний комп'ютерний голос констатував, що "абонент неможет отвєтіть".

Настрій матері передавався і дочкам. Навіть молодша Марійчина сестра Орися, незважаючи на свою безтурботність, зрошувала слізьми лице.

…Марійчиній мамі снилася якась велика кімната, захована в лісі й замурована травою та цементом. Над нею шугає вертоліт, із якого хтось скидає товстий шнур. Навіщо цей шнур? Він питається над замаскованою кімнатою. У лісі панує така тишина, наче події відбуваються ще до народження іхтіозавра чи мамонта. Райські лісові трави, райські співи невидимих птахів. Кому тут потрібен шнур чи вертоліт? Для чого оскверняти цю красу щойно народженого світу гулом мотору?

Раптом цемент і трави починають тихо розхитуватися. Щось стороннє вривається в гармонію, зіткану із молока райських птиць і меду райських трав. Із глибин землі починають з'являтися руки. їх багато, вони тягнуться до шнура, як до останньої надії. Марійчина мама відчуває якесь болісне й химерне поєднання спокою і тривоги. Вертоліт опускається нижче. Ось він уже понад землею, де замаскована кімната, наповнена якимись людьми. Їхні руки звичайні, без кігтів і шерсті. Відчуття смаку райського молока і меду зникає.

Починається сцена з якогось голлівудського бойовика. Військові у чорній спецформі стріляють у напрямку гелікоптера-рятувальника. Але звідти теж вистрибують військові у темно-синій спецформі. Вакханалія стрілянини. Ніхто не падає. Нарешті кімната розвалюється — і з-під її важкої глибини починають виходити голі люди, засліплені світлом. їх багато. Це чоловіки, жінки і діти. Вони різного віку і кольору шкіри. Вони падають на трав'янисту райську землю, знесилені від краси і страху.

Боже! — серед них я впізнаю свого Михайла: зарослого, вихудлого, але живого…

Коли Марійчина мама прокинулася, надворі почало світати. Вона, не розуміючи сну, несподівано відчула полегшення. Сізіфова каменюка, що

тиснула на груди, кудись щезла, мовби її ніколи не існувало. За вікном зринули перші сонячні промені.

20

Дні ув'язнення пройшли як моторошне видіння. Шматок хліба та оселедця — на обід, маленька чашка чаю — на вечір. Можна було не їсти того оселедця, менше би хотілося пити. Але що мені залишалося? Помирати голодною смертю?

Ми не знали, що буде далі. Може, господар задумав вирізати наші селезінки, відкрити наші черепи, випити наші очі? Хтозна, може ми будували для нього лабораторію, де лікарі-злочинці робитимуть операції з пересадки сердець та інтелекту?

Через кілька днів нас випустили. Я й донині не знаю, що вони хотіли довести цим кількаденним ув'язненням. Залякати, щоб ми не вимагали платні? Але ми були настільки безправними, що лякати не було сенсу. Зломити нашу психіку? Але для цього кількох днів було замало. Може, зірвався якийсь інший задум із ланцюга подій, і нас випустили, бо ми стали непотрібними? А може, господар — це новітній російський Калігула; адже той колись в істеричному припадку наказував сенаторам ув'язнити — для імператорських приватних потреб! — Місяць. Може, господар видумав це ув'язнення для невинних, тішачись безглуздям скоєного, адже у нього вже не залишилося людських бажань?

Під час тих кількох днів я багато думав про свою сім'ю. Якщо я й мав перед домашніми якусь провину, то вже спокутав її. Тоді нам нічого не роз'яснювали. Лише одного ранку зайшли і сказали, типу, виходьте; сухо, добре, що без до побачення. Через півгодини, коли нас троє хиталося від смаку звичайного свіжого повітря, Сам видав нам платню, як і було обіцяно. Господар сухо подякував за роботу, не згадуючи про ув'язнення.

Шалено захотілося додому. Після темниці навіть російське небо здавалося передпокоєм до раю. Нарешті, Михайле, ти покинеш безкінечні заробітки. Візьмеш квиток до українського потягу, покидаючи цю землю, якути розбудовуєш, віддаючи їй свою силу і розум. А десь там, де високе і синє рідне небо, на тебе чекають дружина і дві дочки…

21

…Посеред пустелі розкинулося каламутне озеро. Навколо нього плигають і танцюють Мавки та мавпи. Посередині лежить велетенський гіпопотам. Він потворно товстий і безсоромно лінивий. На його язиці лежить… мій тато. Бегемот плямкає і бавиться своїм язиком. І татом. Він може проковтнути і з'їсти його у будь-яку хвилину!!!

Мені хочеться кричати, а тато не каже ні слова. Він затиснув у руках наш домашній оберіг і махає ним перед бегемотячою головою. Оберіг збільшується, а тварина меншає. І нарешті тато стрибає з її язика на землю. Мавки і мавпи, що плигали й танцювали навколо бегемота якийсь ритуальний танок, нарешті заспокоюються і, позіхаючи, відповзають. Мавки — наліво, а мавпи — направо. Бегемот залишається сам. Тато кудись біжить, прихапцем розповідаючи щось. Я прокидаюся, мовби після двосерійного фільму, хоча цей сон міг тривати десять хвилин…

Ми не знаємо, скільки тривають сни. Про це знає лише наш приватний сновидець і снотворець. Хто він? Чому його не можна ніколи побачити? Він, напевне, безтілесний і безшелесний. Де він живе? У нашому мозку чи деінде? На сто двадцятому кілометрі ірреального царства чи поблизу нашого ліжка? Сновидець добрий чи злий? Та чи можемо приписувати йому людські якості?

Адже Територія Наших Снів має окремі закони і правила. Вона зв'язана з нашим життям безколірними і надміцними нитками. Але чому ми ніколи не можемо передбачити сни? Чому нам часто сняться незнайомі чи малознайомі люди, про яких ми не згадуємо упродовж

реального життя? Що означають наші сонні фантасмагорії, як-от історія визволення мого тата із бегемотячого полону? Чому Костик снився мені частіше, коли ми посварилися? Адже я найбільше думаю про нього. Принаймні, більше, ніж про школу, спортивну секцію чи батьків. Він би мав мені снитися кожної ночі! Як стати сонознавцем, щоб розуміти ці речі? А може, це лише довільні картинки такої ж довільної гри молекул і атомів нашого мозку? Чому вівторкової ночі сниться щось гарне, а четвергової — похмуре і тривожне? Чи можна запрограмувати сни? Або навчитися не пам'ятати їх? Чи запам'ятовувати всі? Чому, зрештою, одні сни ми пам'ятаємо детально, інші — згадуємо лише уривками, а треті не можемо нізащо згадати? Звідки ці вибіркові привереди нашого сновидця?

І ще таке. Чому я недавно раділа, коли мені снилася велика синя книга, і непокоїлася, коли приснилася маленька собача будка на колесах? Адже я не розумію, що означає і одне, й інше? Чому я…

Марійчині роздуми про сни поволі випаровувалися, витісняючись іншим сном та іншими враженнями. Тим паче, що тато зв'язався з ними і, не деталізуючи, сказав, що буде за кілька днів удома. На цей раз — надовго. Здається, їхня квартира враз посвітлішала, мовби там оселилося мініатюрне сонечко.

22

Костик одного, здавалось би, звичайного дня раптом відчув, як змінилася його школа. Клас. Учителі. Начебто все було так, як завше.

Але він раніше не міг нічого передбачити. Йому здавалося, що шкільні дні є дуже різними. Привабливо-несподіваними. Сповненими якихось внутрішніх таємниць і романтичних пригод, де присутні романтичні і незвичайні люди. Ці люди здатні на будь-який добрий учинок. Ними не керує дрібна обачність і дрібний страх. Цими людьми можуть бути як його однокласники, так і вчителі. І навіть загадковий старий сторож.

…Ці люди його уяви можуть таємно знати декілька іноземних мов і жити водночас у кількох містах. Сьогодні хтось із цих, утаємничених, на уроках у Старомихайлівській середній школі, а завтра вже провадить бесіду із старим монахом у надто віддаленому місці України, щоб його міг побачити хтось із знайомих. Та й про того монаха ходять леґенди: начебто він був революціонером, а нині може зцілювати людей дотиком долоні. Іншого, із касти утаємничених, удень теж бачили у Старомихайлівці, зате вечором він уже сидів у тихому паризькому ресторанчику з якимось голомозим типом у довгому темно-синьому пальто. Але післязавтра він уже витанцьовував із тубільцями Нової Зеландії на честь приходу весни, а потім узагалі був кілька днів у космосі, вільно, як найкрасивіша птаха, ширяючи над Галактикою разом із загадковим типом з паризького ресторанчика. Може, то їхній сторож, який, бува, пропадає кудись на кілька днів, а потім знову з'являється, мов так і треба? Або вчителька географії, яка вміє запросто перекинутися чоловіком?…

Вони можуть і не бути такими суперменами. Але всі справжні люди із Костикової уяви повинні вміти любити. Це не так легко, як може здаватися на перший погляд. Мало погладити котика чи собачку, мовляв, який же ти хороший. Мало говорити про любов, як більшість учителів, що, здається, за словами давно загубили суть сказаного.

Коли ми любимо світ і навколишнє, то все вдається. Костикові люди не знають, що таке бідність або невдачі, бо все це — від нелюбові. Коли наші лики світяться, а наші очі розіскрені, то ми носимо Божу часточку. А там, де вона існує, немає хвороб і злиднів. Тоді наші руки звідкись знають, як виконувати будь-яку роботу. Тоді наші голови можуть придумати щонайменше кілька виходів із тупиків і кутів. Тоді наші серця підказують нам, де краще промовчати, а де — бунтувати. Але це не пристосуванство, а лише способи природної поведінки. Любов — це наша природність. А там, де починається штучність, ми прощаємося з нами справжніми. Скільки ходить планетою людей, втрачених для себе! Вони, звісно, щось роблять, часто навіть добиваються якихось успіхів. Але це успіхи для таких, як вони: фальшиві, мов штучні квіти. Костикові люди

готові до нестандартних кроків, бо не плекають зла. Бо як же інакше Кость міг пробачити Миколі? Це не означає, що один хлопець забув, на що здатен інший. Цього не можна забувати, бо сутінки чужої душі не освітиш ні ліхтариком, ні прожектором. Але їх і не треба шукати. І ліхтар, і прожектор є всередині нас. Як і сутінки чи світанки.

Якщо би хтось вивів расу досконалих людей, які не відають ні помсти, ні печалей, гадаєте, що не наступила би нова ера Холодних Монстрів? Адже людина повинна, — міркував Кость, — відчути кожну емоцію. Адже не може чистоплюй, що не вміє ненавидіти, когось любити. Із байдужими не знайдеш Ельдорадо. І може, Микола ще колись буде набагато ліпшим від тих, що часто позіхають, мовляв, нам все по барабану.

Але навколо щось не так. Дорослі зациклені на грошах. Невже і я колись таким буду? Не хочу! Репліки і жарти вчителів, не змінюються, мовби ці люди законсервували себе двадцять літ тому. Однокласники наслідують дорослих, і мова про гроші є для них найцікавішим способом і засобом спілкування.

…Сьогодні вони розмовляють про гроші. Завтра чи в четвер — так само. Але ж їхнє життя не змінюється від цих лементів. Якби прийшов якийсь чародій і дав усім грошолюбам по мішку банкнот, наприклад, двістігривеників із натхненним портретом Лесі Українки, — чи змінило би їх це хоч трохи? Я впевнений, що через кілька днів — про що ще говорити? — більшість із них думали би не про те, щоб знайти цим грошам мудре застосування, а про те, що великий Грошодавач знову повинен ощасливити їх, бо вони такі, вони особливі. Кожен би думав про свою особливість, ліниво сидячи у Старомихайлівці чи ще у якій-небудь Кацапетівці, й очікував би, очікував, очікував. І так проходили б їхні хвилини і роки — у марному очікуванні Чарівника. І нікому з учасників цієї гігантської черги лінивих не спало би на гадку, що цей Чарівник усередині них, і його слід лише визволити з кайданів ілюзій та деспотизму нав'язливих стереотипів…

Я ніколи таким не буду! Тим паче, що у важкі чи легкі хвилини життя поруч зі мною буде Неспокійка.

23

Знову приходить літо.

Костеві залишається ще рік школярства. А далі — той таємничий і недоступний світ, про який він так багато і пристрасно мріяв. Який він, цей світ?

Сьогодні Костик відчув, що має трапитися щось особливе. Після школи вони домовилися з Марійкою про лісову прогулянку. Вже кілька днів, як її тато вдома. Марійка знає, що він пережив якусь важку пригоду. Тато з мамою розмовляють довго, як ніколи. Він сказав, що більше не поїде на заробітки поза межі України. Мама гаряче підтримала це рішення.

Потім почнуться екзамени і вся суєта, що супроводжує кінець навчального року. А сьогодні є час. Хоча Марійка і Костик завжди знаходять час одне для одного.

У лісі також можна знайти золоте руно. Можливо, це папороть або столітній мох. Можливо, особливий стан душі, коли високе і синє небо робить тебе і її дорослішими. Пошуки руна — це завше ризик. Але чи варте чогось наше життя, не оздоблене походом за мрією, неначе коштовною оправою?

До лісу добиралися недовго. Час загалом був прихильним до Марійки і Костика, поки що ховаючи від них свій неприємний лик. Час і простір — це кохання і свобода! Це години, стиснуті до хвилин, коли вони вдвох! Це їхній друг, що приязно крокує поруч, і прихильний батько-оберігач.

Сьогодні особливо тепле небо і особливо розсміяні зорі, що вділяють хлопцеві і дівчині часточку своїх дарів. Сьогодні їхній ліс став раєм, де Марійка і Костик згадують про Адама і Єву, де купаються в молоці та медові доісторичні птахи. Нема перешкод для радощів. Нема сили, що могла би стримати вулкан їхньої юної пристрасті.

Спочатку було тихо-тихо. А потім прокинувся вітерець, пестячи лісових закоханих своїм леготом, неначе руки ще зовсім молодої мами, яка сміється, відганяючи своєю любов'ю від хлопця і дівчини всіляких нявок, русалок і вічно голодних потерчат.

Вони обнялися. Якийсь трепет невідомого походження пробіг Костиковим тілом, і, наче пустун-вітерець, перекинувся на Марійчине. Звідкись на хвильку зринула і зникла вередлива голова Амура. Його стріли були вже пущені давно, залишалося лише знічев'я перевірити їхню безвідмовну дію. Амур визирнув, на хвильку явивши свою парсуну підступного вередливого хлопчика, а не якого-небудь бармена, що розносить у день святого Валентина пиво на столики тих, що начебто закохані. І заховався, вже знаючи початок і кінець їхньої любовної історії… Але зараз лише початок! Лише легенький хітон радості, що прикриває несподівану білизну їхніх закоханих тіл.

Небо над старомихайлівським лісом було високим і синім. Кость і Марійка впали на ще неторкану траву, мовби скошені невідомою силою або магічним замовлянням, їх ніхто не вчив, що треба робити далі. Бо закохані інтуїтивно знають усе…

Здавалося, що лісове небо стало ще вищим. А вітерець усе дужчав, стаючи вітром.